

Procesvejledning

- til arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan

Procesvejledning

Til at understøtte arbejdet med at realisere det pædagogiske grundlag og den styrkede pædagogiske læreplan i dagtilbuddene i Aarhus Kommune

Indledning

Den 1. juli 2018 trådte en række ændringer af dagtilbudsloven i kraft, blandt andet med det formål at styrke kvaliteten i dagtilbud. Nogle af de markante tiltag er et nyt pædagogisk grundlag og ramme for en styrket pædagogisk læreplan, en styrket evalueringskultur og pædagogisk dokumentation samt kompetenceløft af ledere og faglige fyrtårne.

Ministeriet har defineret, at den styrkede pædagogiske læreplan skal udgøre rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbud, og alle elementerne i den styrkede pædagogiske læreplan skal være realiseret til juli 2020. Det betyder, at alle dagtilbud på dette tidspunkt skal have gennemført en proces, hvor tænkningen i det pædagogiske grundlag er indarbejdet i dagtilbuddets praksis, hvor der er udarbejdet en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i det fælles pædagogiske grundlag samt i beskrivelser og mål for de seks læreplanstemaer, og hvor der foretages løbende pædagogisk dokumentation med henblik på at udvikle en stærk lokal refleksions- og evalueringskultur.

Proces for den pædagogiske læreplan – både skriftligt produkt og kulturforandring

Når vi taler om at realisere den pædagogiske læreplan, så er der både tale om et skriftligt produkt, der skal udarbejdes, og den overordnede kulturforandring, som den pædagogiske læreplan også er udtryk for. Det er afgørende med gode processer i dagtilbuddet, der understøtter etableringen af en kultur, hvor fokus er på at skabe dagtilbud af høj kvalitet med kontinuerlig udvikling af praksis på grundlag af børnegruppens behov og med afsæt i det pædagogiske personales kompetencer og refleksioner. Selve den skriftlige pædagogiske læreplan er der, hvor man fastholder de gode refleksioner og retningsgivende eksempler. Uden den gode proces i dagtilbuddet bliver den skriftlige pædagogiske læreplan formentlig hverken relevant, vedkommende eller realiseret.

Denne procesvejledning, og forslag til tidsplan for processen, er et tilbud til dagtilbuddene. Den kan bruges som en hjælp til arbejdet med at komme i mål med at udarbejde den skriftlige pædagogiske læreplan og med realiseringen af den kulturforandring, som den styrkede pædagogiske læreplan også er. Den foreslåede tidsplan giver dagtilbuddene tid til at arbejde med de forskellige elementer i den styrkede pædagogiske læreplan og kulturen omkring den. Tidsplanen for perioden fra efteråret 2018 - juli 2020 er beskrevet nærmere i sidste afsnit om tids- og procesplan.

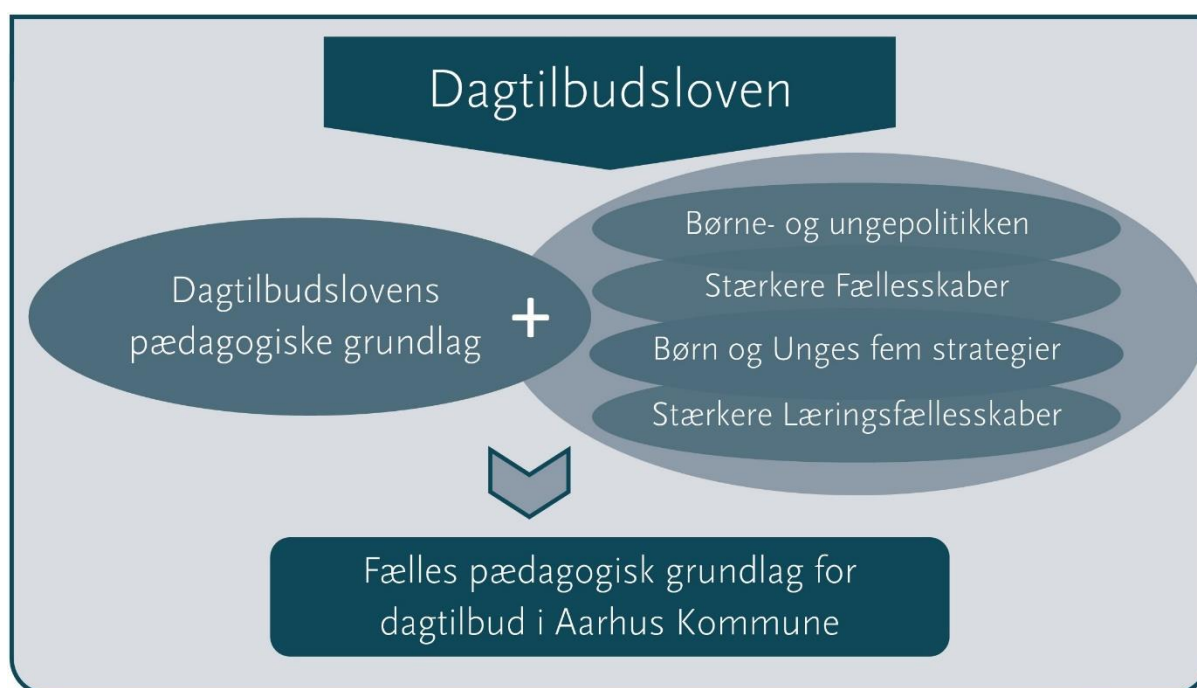

Det pædagogiske grundlag – i dagtilbudsloven og for Aarhus Kommunes dagtilbud

De lovmæssige rammer for den pædagogiske læreplan i dagtilbud har ministeriet beskrevet i: **”Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold”**, der kan findes på www.emu.dk/om-raade/dagtilbud.

Lokalt i Aarhus Kommune er der i et samarbejde mellem BUPL, FOA og med inddragelse på tværs af forvaltningen, udarbejdet et fælles pædagogisk grundlag for dagtilbuddene i Aarhus Kommune. Grundlaget skaber sammenhæng mellem indholdet i dagtilbudsloven og Aarhus Kommunes politikker og strategier som illustreret her:

Det fælles pædagogiske grundlag er dermed en del af forståelsesrammen og afsættet for realiseringen af arbejdet med den pædagogiske læreplan i Aarhus Kommune.

Procesvejledning – den styrkede pædagogiske læreplan

I nedenstående afsnit beskrives et forslag til proces for arbejdet med at realisere den pædagogiske læreplan i dagtilbuddene i Aarhus Kommune. Udover procesvejledningen er følgende dokumenter relevante at have ved hånden, når man skal i gang med arbejdet:

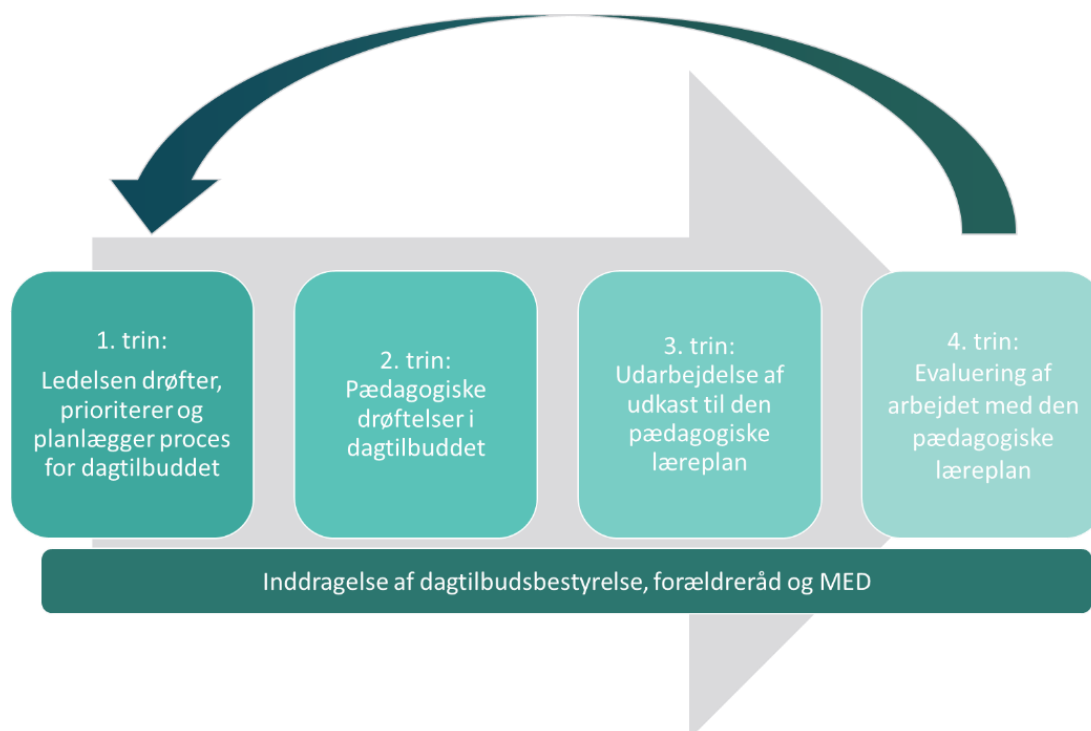

- "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold",
- Det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune
- Skabelon til udarbejdelse af den styrkede pædagogiske læreplan
- Evt. materiale om Kolbs læringscirkel

Procesvejledningen består af fire trin og en løbende inddragelse. De fire trin er indbyrdes afhængige, og det betyder eksempelvis, at trin 2 er afhængigt af, at hele ledelsesteamet efter trin 1 har en forståelse af og er indforståede med deres rolle i trin 2. Den løbende inddragelse er beskrevet efter trin 4, men skal tænkes ind fra starten af forløbet.

De fire trin vil kunne bruges hver gang den pædagogiske læreplan skal udarbejdes, og når arbejdet med den skal evalueres.

Børn og Unges fælles forståelsesramme og redskab for arbejdet med udviklingen af den lokale praksis er Kolbs læringscirkel. Hvert af de fire trin i procesvejledningen tænkes ind i læringscirklen med data, refleksion, beslutning og handling. For hvert af de fire trin indebærer det:

Data: Data forstås i de fire trin bredt som den viden og data, der er tilgængelig for os. Det brede databegreb, som beskrevet i det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune, kan bruges som afsæt:

”Den faglige refleksion sker med afsæt i både kvantitative og kvalitative data. Det er eksempelvis børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Data er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv.”

Refleksion: Refleksion er de overvejelser og den dialog, der foregår ud fra den tilgængelige data ift. den aktuelle opgave. Refleksionerne skal gerne søge erkendelse og nuancere forståelsen af den nuværende praksis.

Beslutning: Beslutning er den (foreløbige) konklusion om, hvad næste skridt er.

Handling: På baggrund af vores data, refleksion og beslutning vælger vi en prøvehandling, der sættes i gang. Læringscirklen er dynamisk. Vi genbesøger den derfor på baggrund af de data, vi indsamler fra den valgte handling.

Kolbs læringscirkel, jf. LOKE-programmet

1. trin: Ledelsen drøfter, prioriterer og planlægger proces for dagtilbuddet

Den pædagogiske læreplan skal skabe fælles retning og prioritering af arbejdet i dagtilbuddet, og der for starter dagtilbudslederen processen sammen med sit lederteam. Denne drøftelse skal bl.a. omfatte, hvordan dagtilbuddet vil bruge dagtilbuddets vejledere og de faglige fyrtårne, hvordan og af hvem den pædagogiske læreplan udarbejdes, og hvordan der sikres løbende inddragelse.

Ledelsen tager en fælles drøftelse af indholdet i det pædagogiske grundlag, bl.a. læringsforståelse, leg, dannelse og børnesyn, for at få en fælles forståelsesramme. De gør samlet status på dagtilbuddets og de enkelte afdelingers pædagogiske praksis med børnefællesskaber, pædagogiske læringsmiljøer, de seks læreplanstemaer, forældresamarbejde, overgange, børn i udsatte positioner og inddragelse af lokalsamfundet.

Den tilgængelige viden og data bruges til at afdække status for dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljøer og refleksions- og evalueringskultur i relation til de nye beskrivelser og krav til den styrkede pædagogiske læreplan.

Ledelsen sætter ud fra disse vurderinger en fælles ramme og retning og planlægger den videre proces.

- *Gode overvejelser kunne være:* Hvordan tilrettelægger vi processen i trin 2? Hvordan får vi skabt de drøftelser, vi gerne vil have med personalet? Hvilke data og hvilke metoder vil vi bruge? Hvilke beskrivelser har vi brug for, for at kunne udarbejde den pædagogiske læreplan?

Forslag til redskab, der kan bruges som inspiration eller ramme for drøftelsen:

- Fælles pædagogisk grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune
- Skabelon for den pædagogiske læreplan, Børn og Unge Aarhus Kommune

Baggrundsviden:

- "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold" fra ministeriet
- Dagtilbuddets data, fx kvalitetsrapporter, LUP mv.

Yderligere redskab, der kan give inspiration til refleksionsspørgsmål:

- "Redskab til Selvevaluering" <https://www.emu.dk/modul/redskab-til-selvevaluering> (udarbejdet af EVA for Børne- og Socialministeriet)

2. trin: Pædagogiske drøftelser

Med afsæt i ledelsens beslutninger fra trin 1 reflekterer personale og ledelse over den pædagogiske praksis i relation til de nye beskrivelser og krav til den styrkede pædagogiske læreplan. Det kan gøres på tværs af dagtilbuddet og afdelingsvis.

Her tages igen afsæt i læringscirklen med data, der beskriver de nuværende pædagogiske læringsmiljøer, så det bliver muligt at reflektere over de nuværende i forhold til de pædagogiske læringsmiljøer, der er beskrevet i bekendtgørelsen. Herved får personalet og ledelsen mulighed for at generere ny fælles viden om og indsigt i, hvilke ændringer, der evt. skal ske i praksis. Den fælles viden, og de beskrivelser, denne viden giver, bruges efterfølgende i udarbejdelsen af den retningsgivende pædagogiske læreplan i skabelonen.

- *Gode overvejelser kunne være:* Har vi skabt et rum, hvor det er trygt at egne og andres antagelser udfordres? Medfører processen en fælles forståelse af begreberne i den pædagogiske læreplan? Giver den planlagte proces beskrivelser, der kan arbejdes videre med i udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan?

Forslag til redskab, der kan bruges som inspiration eller ramme for drøftelsen:

- Fælles pædagogisk grundlag for Aarhus Kommune
- Skabelon for den pædagogiske læreplan, Børn og Unge Aarhus Kommune

Yderligere redskab, der kan give inspiration til refleksionsspørgsmål:

- "Redskab til Selvevaluering" (udarbejdet af EVA for Børne- og Socialministeriet)

3. trin: Udarbejdelse af den styrkede pædagogiske læreplan

Børn og Unge har udviklet en skabelon, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan. Skabelonen indeholder beskrivelser af de forskellige elementer, med afsæt i det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune, og forslag til refleksionsspørgsmål, som inspiration til drøftelserne. Skabelonen sikrer desuden, at alle de lovpligtige elementer indgår i dagtilbuddets pædagogiske læreplan.

Den pædagogiske læreplan skal være retningsgivende for personalet i det daglige arbejde og afspejle de forhold, der gør sig gældende i det enkelte dagtilbud. Dagtilbuddets pædagogiske læreplan skal dermed gælde for alle afdelinger. Der kan dog være særlige forhold i hver enkelt afdeling, som der skal tages højde for i arbejdet med at etablere gode pædagogiske læringsmiljøer. Det kan dreje sig om særlige udfordringer eller fordelagtige fysiske rammer, det kan være sammensætningen af børne- eller forældregruppen, der fordrer, at der arbejdes mere med noget end andet. Det er vigtigt, at særlige lokale forskelle beskrives i den pædagogiske læreplan.

Den fælles viden og beskrivelserne under trin 1 og 2 udgør datagrundlaget for udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan.

Dagtilbudslederen har ansvaret for, at der udarbejdes en skriftlig pædagogisk læreplan for dagtilbuddet og for at offentliggøre den pædagogiske læreplan. Dette gøres på dagtilbuddets hjemmeside.

Redskab til at understøtte udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan:

- Børn og Unges skabelon til den pædagogiske læreplan: ([**link indsættes**](#))

4. trin: Evaluering

En stærk evalueringskultur består af løbende evaluering af de pædagogiske læringsmiljøer, som beskrevet i den pædagogiske læreplan, og en skriftlig evaluering hvert andet år. Evalueringen skal baseres på pædagogisk dokumentation af sammenhæng mellem pædagogiske læringsmiljøer og børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Fokus for såvel den løbende evaluering som den skriftlige evaluering, der foretages hvert andet år, er sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring og udvikling. De 12 nationale mål for de pædagogiske læringsmiljøer er sammen med den pædagogiske læreplan udgangspunktet for evalueringen.

Det er dagtilbudslederens ansvar at etablere en stærk evalueringskultur, samt at evalueringen udarbejdes skriftligt og offentliggøres på dagtilbuddets hjemmeside. Den evaluering, der foretages hvert andet år, danner ligeledes udgangspunkt for den politiske drøftelse, der skal være af udviklingen på dagtilbudsområdet hver andet år. Form og indhold for denne evaluering foldes ud af forvaltningen med bred inddragelse af relevante interessenter.

Evaluering af praksis

Formålet med evaluering er at undersøge, reflektere og vurdere sin praksis i dag med henblik på, at praksis bliver bedre i morgen.

Det betyder jf. læringscirklen, at en stærk løbende evalueringskultur kendetegnes ved, at det pædagogiske personale, i både formelle fora som personalemøder, stuemøder mv. og i uformelle fora som daglige kollegiale dialoger og sparring, tager fat på identificerede udfordringer og på baggrund af data (f.eks. data fra sprogvurderinger, systematiske observationer eller lignende), reflekterer over egen praksis med henblik på at træffe beslutning om justeringer (nye handlinger), der kan forbedre praksis

og dermed det pædagogiske læringsmiljø. Det er afgørende, at der også træffes beslutning om, hvornår et behandlet tema drøftes igen.

Det er hensigten, at den erfaring og viden, der indsamles ved den løbende evaluering, danner grundlaget for den skriftlige evaluering, der foretages af arbejdet med den pædagogiske læreplan hvert andet år.

Arbejdet med etablering af en stærk evalueringskultur understøttes af kompetenceudvikling, der starter marts 2019. Desuden udarbejdes vejledning og understøttende materialer af forvaltningen i samarbejde med repræsentanter for dagtilbuddene. Her vil nedenstående forslag til overvejelser også blive behandlet.

- *Gode overvejelser kunne være:* Hvordan bliver en stærk evalueringskultur værdifuld og meningsfuld for alle ledere og medarbejdere? Hvordan organiserer vi systematisk refleksion og evaluering af vores pædagogiske læringsmiljøer, herunder anvendelse af personalemøder, stuemøder mv.? Hvordan får vi skabt en kultur, hvor faglig refleksion bliver en integreret del af tilrettelæggelsen af den daglige praksis?
- Hvilke data og viden har vi, som vi kan anvende til refleksion og evaluering af de pædagogiske læringsmiljøer? Hvilke data har vi brug for, når vi skal reflektere og evaluere vores pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf? Hvordan indsamler vi pædagogisk dokumentation (tag udgangspunkt i det brede databegreb) for børnenes udbytte af vores praksis? Hvordan kan dele af den løbende evaluering opsamles, så den understøtter den skriftlige evaluering hvert andet år?

Løbende inddragelse

I forbindelse med realiseringen af det pædagogiske grundlag og den styrkede pædagogiske læreplan i dagtilbuddene er der forskellige grupper, der skal inddrages i forskellige processer.

Der er områder af loven, der har betydning for personalets arbejdsmiljø og organisering, og her skal MED-udvalget høres. Det er dagtilbudslederen, der sætter rammen for, hvornår og hvordan MED-udvalget inddrages i processen.

Dagtilbudsbestyrelsen har en tydelig rolle i forbindelse med den styrkede pædagogiske læreplan, idet det er skrevet ind i loven, at de skal inddrages i udarbejdelsen, evalueringen og opfølgningen på arbejdet med den pædagogiske læreplan. Den struktur, vi har i Aarhus Kommune, gør det naturligt, at vi også inddrager forældrerådene i afdelingerne i dette arbejde.

Inddragelse af MED

Som en del af kompetenceudviklingen i forbindelse med den nye dagtilbudslov bliver der uddannet faglige fyrtårne i alle afdelinger til at understøtte realiseringen af den styrkede pædagogiske læreplan. Deres opgaver i dagtilbuddet kan med fordel drøftes i MED.

Med den nye dagtilbudslov lægges der stor vægt på en systematisk og løbende evalueringspraksis, hvor det er det pædagogiske personales arbejde med de pædagogiske læringsmiljøer, der skal reflekteres over og evalueres. Det har betydning for personalets arbejdsforhold, og derfor bør emner som rammer for refleksion, iagttagelser, dokumentation og forberedelse af det pædagogiske arbejde dagsordensættes i MED, så implementeringen bliver rammesat og drøftet i samarbejde med medarbejderrepræsentanterne.

Inddragelse af dagtilbudsbestyrelsen

Med den nye dagtilbudslov får dagtilbudsbestyrelserne flere formelle kompetencer end hidtil. Dagtilbudsbestyrelsen skal for eksempel fastsætte principper for dagtilbuddets arbejde og for samarbejdet mellem dagtilbud og hjem. Dagtilbudsbestyrelsen skal også inddrages i udarbejdelse, evaluering af og opfølgning på den pædagogiske læreplan.

Det er dagtilbudslederens ansvar, at dagtilbudsbestyrelsen inddrages i arbejdet med den pædagogiske læreplan. Inddragelsen af dagtilbudsbestyrelsen kan fx foregå således:

- Dagtilbudslederen informerer dagtilbudsbestyrelsen om ændringerne i dagtilbudsloven, formål og visioner for arbejdet i dagtilbud, herunder kravet om og arbejdet med en styrket pædagogisk læreplan i dagtilbuddene
- Dagtilbudslederen drøfter proces for inddragelse af dagtilbudsbestyrelsen i arbejdet med udvikling, evaluering og opfølgning på den styrkede pædagogiske læreplan
- Dagtilbudsbestyrelsen præsenteres for lederteamets status på arbejdet med det pædagogiske grundlag og det pædagogiske læringsmiljø, den foreslåede proces for arbejdet med den pædagogiske læreplan og inviteres til at bidrage med deres perspektiver
- Dagtilbudsbestyrelsen inddrages i en drøftelse af omsætningen af det pædagogiske grundlag i dagtilbuddet, med henblik på at høre og drøfte deres perspektiver på de pædagogiske læringsmiljøer i dagtilbuddet

Med afsæt i disse drøftelser kan dagtilbudsbestyrelsen fastsætte principper for arbejdet med den pædagogiske læreplan, herunder særligt forældresamarbejdet, overgange og inddragelse af lokalsamfundet i arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Inddragelse af forældreråd

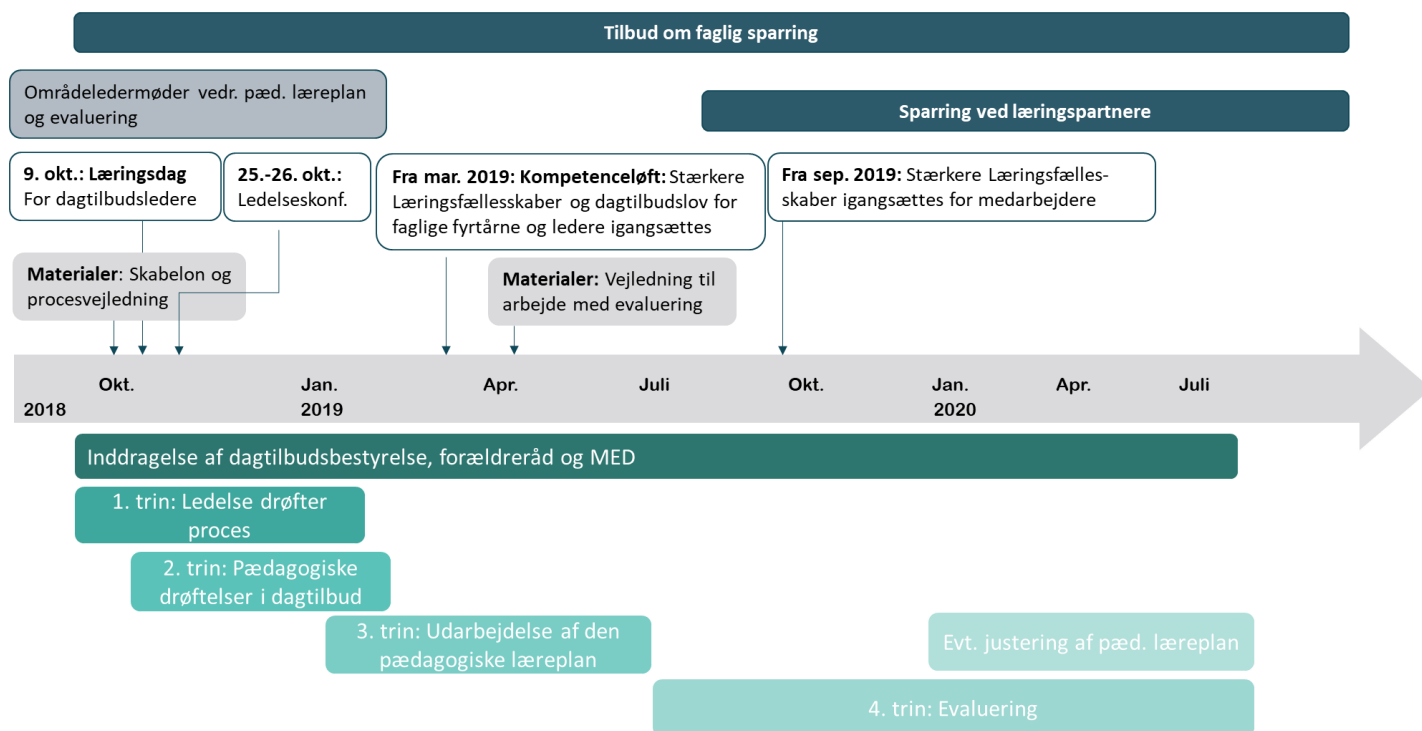
Den pædagogiske leder kan foretage samme proces i forældrerådet med fokus på de lokale forhold, der gør sig gældende i den enkelte afdeling.

Forslag til information/inspiration:

- Vedtægt for styrelse af kommunale dagtilbud i Aarhus Kommune: **(link indsættes)**

Tids- og procesplan for forløbet fra efterår 2018 - juli 2020

Processen med udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan frem mod juli 2020 består af en række trin, der understøttes med materialer, kompetenceløft og løbende sparring:

Processen er tilrettelagt, så den viden og de erfaringer og øvebaner, som kulturforandringsprocessen Stærkere Læringsfællesskaber giver, kan bruges aktivt i udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan og udviklingen af en styrket evalueringskultur i afdelingerne.

Derfor anbefales det, at alle dagtilbud udarbejder et første udkast til den pædagogiske læreplan frem mod juli 2019. Det giver tid til at arbejde med øvebaner, med dokumentations- og refleksionspraksis og med en procesevaluering frem mod sommeren 2020, hvor den styrkede pædagogiske læreplan skal være implementeret i alle landets dagtilbud.

Processen med udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan frem mod juli 2020 understøttes desuden med materialer, kompetenceløft og løbende sparring. Nedenstående skema beskriver den tidsmæssige anbefaling for de forskellige trin frem mod juli 2020.

Periode/Trin	Overskrift	Detaljer
Trin 1: Okt. 2018 – jan. 2019	Drøftelse, prioritering og planlægning af proces	Drøftelser af nuværende praksis i ledelsesteam og de enkelte afdelinger og planlægning af proces for dagtilbuddet
Trin 2 Nov. 2018 – feb. 2019	Drøftelse af pædagogisk praksis i dagtilbuddet	Med udgangspunkt i det pædagogiske grundlag drøfter ledelse og medarbejdere nuværende praksis og særlige fokusområder
Trin 3: Jan 2019 - juli 2019	Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan	Første udkast til den pædagogiske læreplan udarbejdes i dagtilbuddet
Trin 4: Juli 2019 – juli 2020	Evaluering og evt. justering af pædagogisk læreplan	Løbende evaluering af arbejdet med det første udkast af den pædagogiske læreplan og af processen. Evt. justering af det første udkast.
Løbende	Inddragelse	Løbende inddragelse af dagtilbudsbestyrelse, forældreråd og MED, så der skabes et bredt ejerskab
Juli 2020	Offentliggørelse af evaluering og revideret pædagogisk læreplan	Den pædagogiske læreplan skal være realiseret i dagtilbuddet. Den udgør rammen for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet og kommunikeres bl.a. ved offentliggørelse på hjemmesiden. Dagtilbudslederen har ansvaret for at den pædagogiske læreplan og evalueringen af processen offentliggøres på dagtilbuddets hjemmeside